

Theaterschap eist Vakmanschap

Grolsch
bier

Vakmanschap is meesterschap

- 3 juni, Utrecht, Stadsschouwburg, 20.00 uur
4 juni, Den Haag, Nederlands Congresgebouw, 20.15 uur
5 juni, Arnhem, Stadhuis, 20.00 uur
6 juni, Groningen, De Oosterpoort, 20.15 uur
7 juni, Rotterdam, De Doelen, 20.15 uur
8 juni, Eindhoven, Philips Ontspanningscentrum
(Jubileumhal), 20.15 uur
9 juni, Maastricht, Staargebouw, 20.30 uur
10 juni, Haarlem, Concertgebouw, 20.15 uur
11 juni, Amsterdam, Concertgebouw, 20.15 uur

Zigeunermuziek en folklore uit Oost-Europa

Zigeunorkest **Pajtás** met dansgroep, Nederland
Zigeunorkest **Toni Lakatos**, Hongarije
Folkloristisch Staatsensemble **Marama**, Roemenië

Staatsensemble **Bihari**, Hongarije
Folkloristisch orkest **Radu Simion**, Roemenië
Nationaal folkloristisch ensemble **Balkanska Mladost**,
Bulgarije

Zigeunermuziek en folklore uit Oost-Europa

Bij de realisering van het mini-festival 'Zigeunermuziek en folklore uit Oost-Europa' heeft het Holland Festival samengewerkt met de Stichting Volksmuziek uit Oost-Europa Pajtás, die zich ten doel stelt op zo hoog mogelijk niveau authentieke zigeunermuziek en folkloremuziek uit te dragen, met name zoals deze gebracht worden in landen als Hongarije en Roemenië.

Bij de vaststelling van de relatie tussen klassieke muziek en volksmuziek uit de Balkan stuit men op de moeilijkheid dat men voor wat betreft Hongarije en Roemenië niet éénsgezind is omtrent de vraag wat nu eigenlijk verstaan moet worden onder 'volksmuziek'. Hier spitst de discussie zich toe op de vraag wat de relatie is tussen Hongaarse en Roemeense folkloremuziek enerzijds en de zigeunermuziek anderzijds.

De oorspronkelijk uit India afkomstige zigeuners hebben geleerd optimaal te profiteren van wat de natuur te bieden heeft; zij werden meesters in het improviseren en wisten telkens weer adequaat te reageren op verandering van omstandigheden. Kwamen zij in een bepaalde streek in aanraking met een plaatselijke traditie, dan verweefden zij deze met hun eigen cultuur. Zij fungeerden als communicatiemiddel bij het uitwisselen van tradities.

Zo kwam in Hongarije onder invloed van zigeunermusici de simpele volksmuziek tot ontwikkeling. Vanaf de 17de eeuw brachten zijn hun versie van deze volksmuziek in de steden, en in de 18de en 19de eeuw trok deze daar, mede onder invloed van de bloei van romantiek en nationalisme, de aandacht van adel en componisten.

Componisten als Beethoven, Schubert, Brahms, Liszt, Bartok en Kodaly, lieten zich niet alleen inspireren door deze Hongaarse zigeunermuziekmotieven, maar droegen met hun composities en arrangementen op hun beurt bij tot de ontwikkeling van de folkloremuziek. Er is dus sprake van een wisselwerking tussen volksmuziek, zigeunermuziek en klassieke muziek. De zigeuners hebben bij deze interactie een belangrijke rol gespeeld.

In Hongarije is de laatste jaren een groeiende belangstelling voor de oorspronkelijke volksmuziek, zonder de zigeunermuziekachtige elementen. Het ensemble Ferenc Sebö, is daar een goed voorbeeld van. De waarde van de Hongaarse zigeunermuziek als zodanig blijft bij deze ontwikkeling nagenoeg onaangetast, in tegenstelling tot de zigeunermuziek in Roemenië. Daar is de heersende leer dat zigeunermuziek niet bestaat. De Roemeense 'zigeuner'-muziek is louter volksmuziek. De zigeuners zouden mooie Roemeense melodieën genaast hebben en ten onrechte vertolkt hebben als zijnde zigeunermuziek.

De authentieke volksmuziek wordt vergeleken met een ongeslepen diamant. De zigeuners hebben hem alleen maar gepolijst. Liszt merkte hieromtrent op dat, wie ook de eerste uitvinders van de motieven zijn geweest, de zigeuners niet minder het recht hebben deze muziek als de hunne te beschouwen, omdat zij de motieven tot leven hebben gebracht.

Men zou de relatie tussen volksmuziek en zigeunermuziek als volgt kunnen benaderen: de zigeuner is meditatief ingesteld. De volksmuziek waarmee hij in aanraking komt, neemt hij in zijn meditatie als thema. Wanneer hij al musicerend in een zekere trance komt, versiert hij het thema met omspelingen, trillers, glissando's, en ritmewisselingen, al naar gelang zijn inspiratie. Dit vraag- en antwoordspel maakt de muziek boeiend.

Ieder volk heeft een eigen mentaliteit; elk land heeft een eigen folklore. Oost-Europeanen hebben echter gemeen dat zij hun gemoedstoestand graag uiten in muziek en dans. Het is dan ook niet verwonderlijk dat klaagliederen — zoals een rubato uit Hongarije en een Roemeense doina — veel overeenkomsten vertonen. Dat geldt evenzo voor de opzweepende Hongaarse friss-csardas en de vro-

lijke hora uit Roemenië. Toch verschillen de muziek en de daarbij gebruikte instrumenten, evenals de dansen en de daarbij passende klederdracht, niet alleen per land, maar zelfs per streek.

In Hongaarse muziek domineren de strijkers; in Roemeense muziek valt de veelheid van blaasinstrumenten op. In Bulgarije ligt het accent niet op de muziek als zodanig maar op de dans. Omstandigheden als eeuwenlange overheersingen door vreemde volkeren en aanwezigheid van zigeunerstammen bepaalden mede de folklore.

Het zigeunermuziek- en folklorefestival stelt door het laten optreden in één programma van beroemde orkesten en dansgroepen uit Hongarije, Roemenië en Bulgarije, de toeschouwer in de gelegenheid zich een meer algemeen beeld te vormen omtrent de veelzijdige folklore van Oost-Europa.

Annie van der Meer
Michaël Mantz

Zigeunerorkest Pajtás

'Pajtás' betekent vriend; ofschoon dit woord van Hongaarse origine is, spreken vele musici uit de gehele Balkan elkaar aan met 'pajtás'. Om deze reden werd 'Pajtás' gekozen als naam van een zigeunerorkest, dat in 1971 werd opgericht door leden van het Nederlands Studenten Orkest. Lessen werden genomen, studiereizen gemaakt, instrumenten aangeschaft, etc. In een later stadium is een meisjes-dansgroep in het leven geroepen.

Om de continuïteit te garanderen werd overgegaan tot het oprichten van de 'Stichting Nederlands Studenten Zigeunerorkest Pajtás'. Op 2 juni 1978 bestond de stichting precies vijf jaar; vanaf deze datum luidt de naam

Orkest Pajtás

'Stichting Zigeunermuziek Pajtás'. De meeste leden van Pajtás hebben reeds enige jaren geleden hun universitaire opleiding met succes weten af te ronden. Zij zijn en blijven amateurs, al zal het spelniveau onder leiding van primás Ernst Mantz menigeen dat doen vergeten. Pajtás opent de voorstelling met Hongaarse en Roemeense klanken.

In de pauze wordt de onlangs uitgekomen grammofoonplaat (MU 7447) van het zigeunerorkest Pajtás verkocht tegen de speciale festivalprijs van f 15,—. Deze plaatproduktie is mogelijk gemaakt door financiële steun van de A.B.N.

Correspondentie-adres: secretariaat Stichting Pajtás, Trompenbergerweg 7, Hilversum, tel.: 035 - 1 49 30, giro: 3075571, A.B.N. te Utrecht: 55.51.20.740.

Marama

Het Roemeens folkloristisch ensemble Marama is in 1960 te Boekarest opgericht. Het ensemble bestaat uit ongeveer 8 musici en 10 danskoppels. De meeste musici hebben het conservatorium 'Ciprian Porumbescu' doorlopen.

Marama - Roemenië

Leider Gheorghe Popa is een waar meester in het bespelen van taragot en hobo.

Het repertoire omvat liederen en dansen uit alle streken van Roemenië. De gemiddelde leeftijd van de leden is 23 jaar.

Het ensemble heeft nationaal en internationaal vele successen geogst tijdens concoursen en festivals. Begin dit jaar maakte Marama een toernee door Pakistan.

Toni Lakatos

Zigeunerorkest Toni Lakatos

Naast het grote Hongaars ensemble is het kleinere zigeunerorkest van Toni Lakatos uitgenodigd, omdat dit orkest bij uitstek representatief is voor de zigeunerorkesten, zoals men die vindt in restaurants in Boedapest of aan het Balatonmeer. Een hotelgast roept tijdens zijn diner de eerste violist bij zich en zingt de primas zijn lievelingsmelodie voor. De primas speelt de voorgezongen melodie onmiddellijk op zijn viool. Na een paar tonen valt het hele orkest in.

De begeleiding volgt de muzikale verrichtingen van hun primas nauwlettend en stelt de primas zo in staat om variaties om de melodie te maken. Naarmate de avond vordert en de stemming uitbundiger wordt, neemt het samenspel tussen gast en primas emotionele vormen aan.

Weet de primas met zijn rubato, csardas of verbunkos — een wervingsdans —, zijn toehoorder over te halen tot een dans, lach of traan, dan is hij verzekerd van een flinke fooi.

Het zigeunerorkest van Toni Lakatos kan optreden dankzij bemiddeling van John Wardell. (Entertainment Agency.)

Hongaars Ensemble Bihari

Het Ensemble Bihari ontleent zijn naam aan een van de beroemdste violisten uit de Hongaarse geschiedenis: Janos Bihari. Hoe groter de bezetting van het orkest is, des te meer bestaat de noodzaak in het repertoire gearrangeerde volksmuziek op te nemen. Veelaan staan dan ook werken van Brahms, Liszt of Kodaly op het programma. Het is immers vrijwel onmogelijk om met een grote groep musici de solist te volgen bij zijn improvisaties. De subtiele klankeffecten zouden verloren gaan. De klassieke composities worden door arrangeurs aangepast aan het karakter van de volksmuziek en de daarbij passende instrumenten.

Het orkest van Radu Simion

Dit formidabele orkest is samengesteld uit de bekendste solisten uit Roemenië. Het orkest is in 1969 door de beroemde panfluitser Radu Simion opgericht. Bijna alle artiesten hebben solo-platen gemaakt; de meeste daarvan zijn in de Nederlandse platenwinkel te koop. De orkestleden zijn afkomstig uit verschillende streken uit Roemenië. Simion zelf komt uit Arges, Ion Dragoi uit Moldavië. Dragoi speelt behalve viool ook 'vioara cu goarna'; de klank van de viool komt nu niet uit de klankkast maar uit een soort hoorn. Laceanu bespeelt de herdersfluit, caval, occarine, doedelzak en de schub van een karper(!). Gezien de gelimiteerde tijd die beschikbaar is voor dit orkest, zullen waarschijnlijk niet alle typisch Roemeense instrumenten aan bod komen.

Radu Simion

Balkanska Mladost

Dit ensemble is in december 1965 opgericht. De groep bestaat uit 24 dansers en 4 musici (trompet, accordeon, klarinet en drum). Het programma is buitengewoon spectaculair en bevat de mooiste choreografieën van de zeer afwisselende Bulgaarse danscultuur, die de traditionele volksgewoonten naar voren brengt.

De kleurrijke en gevarieerde dansen uit alle delen van Bulgarije zijn vrolijk en levendig en worden door dit gedisciplineerde en bekwame ensemble met dynamische precisie uitgevoerd.

De solist Georgi Ivanov van radio Sofia, die aan het programma zijn medewerking verleent, bespeelt het nationale instrument de 'rebeck', een 14-snarig instrument. Gedurende zijn buitenlandse reizen bezocht het ensemble o.a. Engeland, Oostenrijk, België, Groot-Brittannië, Denemarken, Italië, Nederland, Libanon, Marokko, Griekenland, Zweden, Frankrijk, Canada en Japan.

De meisjes en jongens, die in kleurrijke geborduurde nationale kostuums optreden, ontplooiën een geweldig ritme. Zij tonen op natuurlijke wijze en met groot talent de rijkdom van een grote folklore.

Het optreden van Balkanska Mladost vindt plaats in het kader van het Cultureel Verdrag tussen Bulgarije en Nederland.

Balkanska Mladost

Bij dit programmaboekje hoort een handig opberghoesje dat nog veel meer informatie geeft over 'Folk, folklore en volkskunst' (westers) in het Holland Festival 1978.

Dit hoesje is gratis in dit theater te verkrijgen. Let op de aanduiding: Hier gratis programmahoesje.